

TELČSKO

(Z Roštejna přes Javořici a Štamberk do Telče)

sobota **13. května 2023**

Odjezd: v 6:30 hod. z parkoviště na nábřeží u zimního stadionu

Trasa autobusu: Pardubice – Chrudim – Slatiňany – Nasavrky – Trhová Kamenice – Ždírec n/D – Česká Bělá - Havlíčkův Brod - Štoky – Jihlava – Kostelec u Jihlavy - Třešť – Růžená – Roštejn (vystoupí všichni turisté, autobus čeká příchodu skupiny IV.) – Doupě – Telč (vystoupí skupina IV., autobus čeká příchodu všech turistů) – Stonařov – Rančířov – Jihlava – Štoky – Havlíčkův Brod – Česká Bělá – Ždírec n/D – Trhová Kamenice – Nasavrky – Slatiňany – Chrudim – Pardubice (celkem cca 250 km)

Odjezd zpět: v 18:00 hod. z Telče

Předpokládaný příjezd do Pardubic: po 20. hodině

Trasy jednotlivých pěších skupin:

I. skupina vystoupí na parkovišti u hradu Roštejn [1]. Po obhlídce hradu vyrazí na trasu. Půjde po **M** stále pořád rovně za nosem kolem Malého Pařezitého rybníku [2] (2,5 km) na rozcestí Na Průseku (+2 km). Zde může odbočit pár metrů k arboretu a k Velkému Pařezitému rybníku [3] a vrátit se stejnou cestou zpět. Poté pokračuje stále v přímém směru, ale již po **Z**, s odbočkou na Míchovu skálu [4] (200 m tam a zpět) až na Javořici [5], popř. až ke Studánce Páně [6] (+3,5 km, celkem 8 km). Poté se z vrcholu cca 500 m vrátí a pokračuje doprava po cykloznačení č. 5124, po němž následuje kolem přírodní rezervace Mrhatina [7] až na **M**, po níž vystoupá na Štamberk [8,9] (+5 km)). Odtud pokračuje po **Z** doprava a sejde přes Lhotku, Hostětice a přírodní rezervaci Luh u Telče [10] až do centra Telče [11], které si prohlédne a občerství se. Zde náš výlet končí (+8 km, **celkem 21 km**).

II. skupina vystoupí na parkovišti u hradu Roštejn [1]. Po obhlídce hradu vyrazí na trasu. Půjde stejně jako skupina I. na rozcestí na Průseku (4,5 km). Zde odbočí doleva a po **M** kolem arboreta a Velkého Pařezitého rybníku [3] dojde na Štamberk [8,9] (+3 km). Odtud pokračuje po **Z** a sejde přes Lhotku, Hostětice a přírodní rezervaci Luh u Telče [10] až do centra Telče [11], které si prohlédne a občerství se. Podle časových možností absolvuje prohlídku zámku (+8 km, **celkem 15,5 km**).

III. skupina vystoupí na parkovišti u hradu Roštejn [1]. Po obhlídce hradu vyrazí na trasu. Půjde po **Ž** kolem geologické expozice a přes Doupě a Volevčice [12] až do centra Telče [11]. Zde se občerství a prohlédne si zámek i město (**celkem 10 km**).

IV skupina vystoupí na parkovišti u hradu Roštejn [1]. Po prohlídce hradu se vrátí k autobusu a přejezd do Telče [11]. Zde se občerství a prohlédne si zámek i město.

Převýšení: Trasy jsou lehce až středně náročné, jejich obtížnost klesá s délkou, terén je vrchovinný, trasy místy kamenité, ale schůdné. Vhodné jsou trekové hole.

V případě nepříznivého počasí bude program přiměřeně upraven.

Vstupné: Hrad Roštejn – trasa A – základní 150 Kč, snížené 100 Kč

trasa B – základní 100 Kč, snížené 60 Kč

Zámek Telč – v době našeho zájezdu bude přístupný pouze II. okruh

Obytné místnosti posledních majitelů zámku (základní okruh)

základní 160 Kč, snížené 130 Kč, děti 50 Kč

Možnosti občerstvení: Roštejn, Telč, jinde z vlastních zásob

Mapa: zelená edice (1:50 000) KČT č. 98 Telčsko (nejnovější je 6. vydání z roku 2021)

Cena: dospělí členové 250 Kč; děti členové 120 Kč.

dospělí nečlenové 350 Kč; děti nečlenové 170 Kč

Přihlášky: přijímá Dagmar Ehrenbergerová, e-mail: egova@seznam.cz, mobil 739 569 070. Při odhlášení od 14. dne před termínem akce a při nedostavení se k autobusu zaplatí každý stanovenou cenu v plné výši.

Trasy připravil, výlet vede a příjemné zážitky přeje všem: David Šebesta (776 823 797 Vodafon)

Turisticko-vlastivědný text.

[1] Roštejn – ojediněle intaktně dochovaný památkově chráněný trojkřídlý areál hradu, jedno z nejlépe dochovaných opevněných sídel na Moravě. Hrad stojí na skalnatém vrchu (677 m) v katastru obce Doupě. V současnosti hrad vlastní Kraj Vysočina a spravuje jej Muzeum Vysočiny v Jihlavě. První zmínka o hradu pochází z roku 1353. Jméno hradu Roštejn (z německého pojmenování Rosenstein) se odvozuje od pětilisté růže, kterou měla ve znaku většina příslušníků rozvětvené dynastie Vítkovců, tedy i zakladatelů hradu pánů z Hradce. Pozdně gotický hrad z 1. poloviny 14. století se 45 m vysokou mohutnou sedmibokou bergfritovou věží nepravidelného půdorysu s břitem (založena kolem roku 1353) byl přestavěn kolem roku 1570 na renesanční lovecké sídlo. Do sz. nároží byla v 16. století včleněna goticko-renesanční kaple sv. Eustacha (patron lovců, předchůdce sv. Huberta) se zvoničkou. Krytý hradební ochoz probíhá podél západní linie obvodové hradby. Vedle vstupní brány stojí patrová myslivna z 19. století. Hrad je od roku 2019 přístupný ve 2 prohlídkových trasách + výstup na věž. S průvodcem trasa A „Lovecké sídlo v proměnách dějin“, samostatně trasa B „Příroda, lovectví a myslivost“ (hradní ochozy, kaple, botanický sál) + samostatně věž. V interiérech se nacházejí cenné pozdně renesanční nástěnné malby erbů v Erbovním sále, rostlin v Botanickém sále a koně v Pracovně polesného. Hrad nechali vybudovat v první polovině 14. století páni z Hradce. Pravděpodobným důvodem stavby hradu na hranici třesťského a telčského panství byla ochrana Telče. V druhé polovině 16. století jej pak Zachariáš z Hradce přebudoval v renesančním stylu. V této době byla také poprvé písemně zmíněna obora, která hrad obklopovala a sloužila postupně k chovu různých druhů spárkaté zvěře. Podle posledních prováděných archeologických a stavebně-historických průzkumů je ovšem možné, že hrad byl k loveckým účelům využíván již v období středověku. Dalšími majiteli byli Slavatové z Košumberka, Lichtenštejní z Kastelkornu a Podstatští-Lichtenštejnové. V roce 1915 hrad vyhořel po úderu blesku do věže. Větší opravy byly zahájeny v roce 1958. Od roku 1969 je přístupný veřejnosti. Hrad patří k nejlépe dochovaným stavbám svého druhu, z hradní věže jsou za příznivých podmínek vidět rakouské Alpy. Na hradě a v jeho blízkém okolí probíhalo natáčení částí několika filmů, zejména pohádek (například Z pekla štěstí 2, Černá fortuna, O Radkovi a Mileně, Jak se budí princezny, Pravý rytíř či Bajkeři).

U hradu se nachází Roštejnská obora založená pány z Hradce koncem 16. století, zaniklá po roce 1945. První zmínka o oboře je v urbáři Zachariáše z Hradce z roku 1580. V oboře byli od 16. století chováni mufloni a jeleni, později přibyli daňci a černá zvěř. Díky tomuto využití zůstal zachován přírodě blízký charakter lesních porostů. Na zmenšené ploše (127 ha) byla obora obnovena v roce 2006, při oplocení bylo použito více než 800 původně ručně tesaných žulových sloupků. Sv. částí obory vede NS Roštejnská obora o délce 2 km se zaměřením na

les, přírodu a myslivost (zřízena Lesy ČR) – výchozí místo u parkoviště před hradem, mapa NS u hlavní brány do obory (překonání oplocení přechodovými schůdky při vstupu do obory vedle hlavní brány i při výstupu z obory). Z jedenácti informačních tabulí se dozvíme zajímavosti o vývoji lovu zvěře, jak vznikla myslivost, o jejích zvycích a tradicích, o péči o zvěř, seznámíme se také s druhy zvěře, které v oboře žijí. U hlavní brány obory se nachází venkovní geologická expozice zaměřená na horniny a geologický vývoj na území Geoparku Vysočina. V přírodní rezervaci a evropsky významné lokalitě (32,11 ha, vyhlášena v letech 1977 a 2015) je chráněn komplex pralesovitých acidofilních bučin (s převahou buku lesního) a suťových lesů (největší na Českomoravské vrchovině) s cennou flórou a faunou vázanou na toto prostředí, zvláště ohroženého brouka páchníka hnědého a evropsky významného netopýra černého.

[2] Malý Pařezitý rybník – rybník s rašelinnými společenstvy lesního i mimolesního charakteru (přírodní zajímavost)

[3] Velký Pařezitý rybník – přírodní rezervace (27,82 ha, vyhlášena v letech 1984 a 2017) – komplex na živiny chudého rybníka s makrofytní vegetací a na něj navazující rašelinné biotopy (smrčiny, březiny, jasanovo-olšové luhy, přechodová rašeliniště) s výskytem vzácné flóry a fauny. Vede zde NS Velký Pařezitý rybník (délka 2,5 km, 4 zastavení). Zachariáš z Hradce založil tento rybník v roce 1565. Rybník plnil již od počátku vodárenský účel – jakožto zdroj pitné vody pro město Telč. Voda z rybníka byla svedena stokou z povodí Jihlavy do Telčského potoka v povodí Dyje. V době založení rybníka se zachovaly na jeho dně četné pařezy stromů původního lesa. Odtud pochází i název rybníka. V současné době stále slouží jako záložní zdroj pitné vody pro město Telč.

[4] Míchova skála – přírodní památka (0,21 ha, vyhlášena v letech 1984 a 1990) – přes 10 m vysoký žulový skalní výchoz typický pro Jihlavské vrchy. Jedná se o osamocený skalní útvar na jižním svahu kóty 773 m západně od Velkého Pařezitého rybníka, s výměrou 0,2 ha. V roce 1829 byl v těchto místech zastřelen poslední vlk Jihlavských vrchů. K vidění je zde komplex dvou skalisek s charakterem skalních věží a mrazových srubů. Skaliska dosahují až 13 m. Na povrchu skal se nachází četné voštiny a skalní výklenky. Informační tabule popisuje vzhled vrcholových žulových lavic se zbytky skalních mís a odtokových žlábků a také malou puklinovou jeskyňku, která se nachází v jz. části území. Na konvexních svazích jsou vyvinuta kamenná moře a hranáčové haldy. Lokalita byla využívána horolezci jako cvičná skála. Avšak vzhledem k velké návštěvnosti a poškozování okolí skal byla na žádost vlastníka pozemku v roce 1997 zrušena výjimka povolující horolezeckou činnost na území PP.

[5] Javořice (837 m) – nejvyšší vrchol Jihlavských vrchů a celé Českomoravské vrchoviny s rozsáhlými, převážně jehličnatými lesy. Stejně jako její druhý nejvyšší vrchol (Devět skal) leží na historickém území Moravy. Vrcholu dominuje 168 m vysoký TV vysílač z roku 1989. Z mýtin na úbočí se po kalamitní těžbě (2019–2021) otevírá částečný výhled na JV (Telč, Zašovický hřbet, Waldviertel, Rax-Schneeberské Alpy, jih (jižní hřeben Jihlavských vrchů: Hradisko, Pivničky; Ötscher), jihozápad (Mühlviertel, Novohradské hory, Šumava) až SZ (Křemešnická vrchovina, Vlašimská pahorkatina). Trvá myšlenka stavby rozhledny, mezi 20. a 80. lety zde její úlohu plnily měřická věž, letecký maják a nakonec i starý vysílač. Nynější střežený areál Českých Radiokomunikací není veřejnosti přístupný. Asi 500 m pod vrcholem je na severním svahu odpočinkové místo s pramenem známým jako Studánka Páně.

[6] Studánka Páně – studánka, upravený vývěr vody výborné kvality v kamenné kruhové zídce se šindelovou stříškou – podle pověsti již od roku 1503 místo tajných bohoslužeb evangelíků v době protireformace s kamenným stolem, v roce 1854 zde nechalo město Telč postavit kamenný podstavec s litinovým křížem (krucifixem) s verši.

[7] Mrhatina – přírodní rezervace (14,19 ha, vyhlášena v letech 1964 a 1987) – původní bukový porost s výskytem četného ptactva.

[8] Štamberk a kamenné moře – přírodní rezervace (20,19 ha, vyhlášena v letech 1982 a 2015) – původní bikové bučiny se skalními výchozy s četnými projevy mrazového zvětrávání, kamenným mořem a balvanovým proudem (významná geomorfologická lokalita).

[9] Štamberk (Šternberk) – památkově chráněná zřícenina hradu založeného patrně koncem 13. století za účelem obrany zemské hranice a kupecké stezky nacházející se ve výšce 695 m na jižním úbočí kopce Vrch (726 m) nad obcí Řásná. Postavil jej zřejmě bitovský purkrabí Jaroslav

ze Šternberka na konci 13. století. První písemná zmínka o hradu a jeho rozsáhlém panství je ale až z roku 1356, kdy ho Štěpán z Březnice (a Šternberka) prodal Jindřichovi II. z Hradce. Zřejmě zanikl při tažení husitů pod vedením hejtmana Jana Hvězdy z Vícemilic k Telči v roce 1423. Dochovány jsou zde základy zdí obytných budov, torzo zděné stavby (patrně věže) a fragmenty hradeb. V roce 2020 začala sanace věže a úpravy okolí, současně probíhá i archeologický průzkum. Zbytky hradu jsou chráněny jako kulturní památka ČR.

[10] Luh u Telče – přírodní rezervace (14,35 ha, vyhlášena v letech 1984 a 1990) – jedinečná ukázka lužního lesa v jedlobukovém stupni (bývalá bažantnice) v drsnější poloze Českomoravské vrchoviny s doupnými stromy (významná ornitologická lokalita).

[11] Telč – město s cca 5260 obyvateli, historické jádro města, Vnitřní Město, je od roku 1970 městskou památkovou rezervací a v roce 1992 bylo zapsáno na Seznam světového kulturního dědictví UNESCO. Na památkové hodnotě města se podílí i předměstí Staré Město, jehož historická část (okolí kostela Matky Boží) je městskou památkovou zónou, a v neposlední řadě i skutečnost, že i nová výstavba ve 20. století na okrajích města respektovala hodnotné městské panorama, které není narušeno převýšenou panelovou zástavbou. Vznik města není přesně znám. Podle místní pověsti bylo město založeno již v roce 1099. První písemná zmínka o něm však pochází až z roku 1315. V roce 1366 je Telč doložena již jako město. Významným datem je rok 1339, kdy Telč dostal do vlastnictví Oldřich III. z Hradce z rodu Vítkovců. Jeho rod pak významně přispěl k rozvoji Telče. Vybudoval zdejší hrad a kostel, opevnil město a postavil též gotické domy kolem tržiště. V roce 1386 zničil požár západní polovinu náměstí i s kostelem a radnicí. V roce 1423 dobyli město husité. Výraznou etapou pro rozvoj města bylo držení Telče pány z Hradce do vymření rodu v roce 1604, město prosperovalo zejména za Zachariáše z Hradce (1527-89). Z historického opevnění města, jehož součástí byl důmyslný vodní obranný systém v podobě založené soustavy rybníků, se kromě zbytků hradeb a gotické parkánové bašty jz. od kostela sv. Ducha dochovaly renesanční brány z druhé poloviny 16. století – Dolní brána (1579), která je součástí sv. traktu zámku, a Horní brána (přestavba datována 1629) jižně od kostela sv. Ducha. Za třicetileté války trpělo město i celý kraj zlovůli švédských i císařských vojsk. V roce 1712 zdědil zdejší zboží František Antonín Lichtenštejn-Kastelkorn. Byl to poslední člen této rodinné větve a zemřel bezdětný v roce 1761. Panství Telč zdědil bratranec Alois Arnošt hrabě Podstatský z Prusinovic za podmínky, že jméno a erb Lichtenštejnů-Kastelkornů a Podstatských z Prusinovic sloučí jako Podstatský-Lichtenštejn. V 18. století nastává vzestup měšťanského stavu. Počátek 19. století je ve znamení industrializace. Postavením železnice z Jihlavy do Telče v roce 1898 a jejím propojením přes Slavonice do rakouského Schwarzenau skončila i komunikační izolace města.

Dominantou a také nejvýznamnější architektonickou památkou města je renesanční telčský zámek. Telčský zámek patří mezi klenoty moravské renesanční architektury. Jeho přitažlivost je tím větší, že se zde díky citlivému přístupu majitelů k dědictví minulosti zachovaly ve velmi dobrém stavu původní interiéry. Rozsáhlý renesanční zámecký areál složitého půdorysu s výjimečnou interiérovou výzdobou (národní kulturní památka), který je mimořádně cenným dokladem italské renesanční architektury na našem území, vznikl v několika etapách ve druhé polovině 16. století přestavbou původního gotického hradu ze druhé poloviny 14. století. K zámku přiléhá původní renesanční zahrada založená v roce 1580, lemovaná arkádovou chodbou. Počátkem 19. století byl založen rozlehlý zámecký anglický park (v západní části původně raně klasicistní skleník z počátku 19. století, výrazně přestavěný kolem roku 1850 ve stylu pozdního romantismu). Zámek je obvykle přístupný ve 3 prohlídkových okruzích (I. okruh Renesanční sály, II. okruh Obytné místnosti posledních majitelů zámku, III. okruh Zámecké podzemí). V těsném jz. sousedství zámku (náměstí Jana Kypty) stojí původně pozdně gotický farní kostel sv. Jakuba Většího z poloviny 15.

století s 60 m vysokou vyhlídkovou kostelní věží. V jižním sousedství farního kostela stojí původně raně barokní bývalý jezuitský areál s filiálním kostelem Jména Ježíš z let 1663-67 a přilehlou rozsáhlou čtyřkřídlou bývalou jezuitskou kolejí z let 1651-54 se secesně upraveným průčelím, kde dnes sídlí Univerzitní centrum Masarykovy univerzity a od konce roku 2018 zde našlo prozatímní prostory Muzeum Vysočiny (pobočka Muzea Vysočiny Jihlava) s omezenou částí sbírek. Severně od Dolní brány u zámku nalezneme 2 barokně-klasicistní výklenkové kaple (poklony) z doby před rokem 1800 shodného provedení.

Cenné centrální historické náměstí Zachariáše z Hradce, lemované v jádře gotickými domy s renesančními úpravami s podloubími, je unikátním architektonickým celkem. Dominuje mu patrová renesanční radnice datovaná 1574 s atikou s cimbuřím a vížkou a fasádou zdobenou sgrafitovým kvádrováním (sídlo MěÚ a infocentra). V jv. části náměstí se nalézají 2 šestiboké kamenné kašny – blíže zámku šestiboká renesanční tzv. dolní kašna z roku 1616 s barokní sochou sv. Markéty z roku 1717 a jv. od ní klasicistní tzv. horní kašna z roku 1827 s barokní sochou Siléna. Mezi kašnami stojí monumentální barokní mariánský morový sloup z let 1716-18 v kamenné balustrádě. V jižní části náměstí najdeme Telčský dům se stálou výstavou z historie a legend Telče a okolí. Městská galerie Hasičský dům je přístupná stejně jako telčské podzemí.

Jižně od náměstí na místě zbořeného pozdně románského kostela z počátku 13. století byl vystavěn v roce 1487 původně katolický pozdně gotický, od roku 1918 farní evangelický kostel sv. Ducha. Z původního kostela se dochovala mimořádně cenná nejstarší telčská stavba a dominanta města – 49 m vysoká pozdně románská vyhlídková kostelní věž, snižená po požáru v roce 1836 a novogoticky zastřešená (od roku 2018 je v podkroví umístěna nová interaktivní historická expozice s multimediálními prvky). Východně od náměstí v části Podolí je nejvýznamnější památkou zděný barokní hřbitovní filiální kostel sv. Anny z let 1692-95 se šindelovou střechou. Jižně v části Staré Město najdeme hřbitovní areál nejstaršího telčského kostela – původně gotický hřbitovní filiální kostel Matky Boží ze 3. třetiny 14. století, raně barokně přestavěný v polovině 17. století. Na hřbitově se nachází čtvercová raně barokní centrální kaple sv. Rocha z roku 1653 se zvonící, postavená jako dík za skončení morové epidemie. V sz. části Starého Města v Hradecké ulici v oplocení domu čp. 94 se nachází pozdně barokní výklenková kaple z konce 18. století s výklenkem krytým bohatě zdobenou tepanou mříží. Zachovala se část hradeb ze 14. století, v Krátké ulici i románská hradební bašta. Ve Starém Městě je kromě kostela Matky Boží památkově chráněn například i objekt bývalé jezuitské koleje, zvaný dnes Lannerův dům. V části Štěpnice na Oldřichově náměstí stojí barokní kaple Panny Marie z roku 1719 se zvonící, u kaple se nachází působivý vysoký klasicistní jetelový kamenný kříž (krucifix) datovaný 1839. Na zdejší židovské osídlení upomíná bývala synagoga z roku 1904 a za jv. okrajem města židovský hřbitov z let 1879-80. Ke kapli svatého Karla Boromejského vede z Telče křížová cesta. Charakter středověké Telče byl určen sevřením mezi trojicí rybníků – Ulickým, Štěpnickým a Staroměstským s památkově chráněným Dolním mlýnem. Na sz. okraji města v ulici Na Sádkách v objektu bývalé parní pily je umístěno soukromé Muzeum techniky – historická vozidla, přístroje, technika. Na jv. okraji města v depu vlakového nádraží je instalována expozice o historii železniční dopravy na trati Kostelec – Slavonice. Možno navštívit rovněž rozhlednu Oslednice s vyhlídkovým ochozem ve výšce 31 m. Rozhlednu provozuje KČT Telč.

[12] Volevčice – první písemná zmínka o obci pochází z roku 1366. V obci je dřevěná zvonice z roku 1789. Jv. od obce při silnici se nachází pamětní smírčí křížový kámen z roku 1815 s reliéfem kříže v záhlaví a nápisem (smrt mladíka pod převráceným vozem). Objekty jsou památkově chráněny.